

ФРАЗЕО–СЕМАНТИЧНЕ ПОЛЕ ІНДЕФІНІТНОЇ КВАНТИТАТИВНОСТІ (ТИПОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ)

О. І. Єгорова,

Сумський державний університет, м. Суми

У статті розглядається фразео–семантичне поле невизначеної кількості, ідентифікуються принципи семантичної класифікації фразеологічних утворень у дистантних мовах. Фокусується увага на типологічних паралелях фразеологічних одиниць, лексико–граматичній девіації їх оформлення.

Ключові слова: невизначена кількість, семантика, сема, фразеологічна одиниця, значення.

Концепти, як «кванти знання» (термін О.С. Кубрякової), виступають фундаментальними одиницями, що займають центральне місце у метамові лінгвістичної науки. Концепти – це елементи понятійних систем, що виступають віддзеркаленням перцепційного досвіду. Концептуальні картини світу можуть бути детерміновані дією низки історико–соціальних факторів, таких як епоха, країна проживання, соціальний клас, вік, гендер, професія тощо. Концепт – це феномен розумовий, значення – мовний, що формується на базі відповідних концептів. Концепт, будучи когнітивною одиницею, репрезентується у мові 1) лексемами, 2) різними фразеологічними утвореннями (ідіомами, пареміями, прислів'ями, приказками, афоризмами тощо), 3) текстами у цілому [1, с.114]. **Об'єктом** статті виступають фразеологізовані одиниці англійської та української мов з кількісною семантикою, **предметом** – ідентифікація семи невизначеності у типологічному аспекті.

Історія розвитку лінгвістичної думки показала, що кількість та засоби її вербалізації, можуть бути розглянуті не тільки крізь призму структурно–логічного (Т.П. Ломтев, О.О. Холодович) та гносеологічного (В.З. Панфілов, Ю.С. Степанов) аспектів, а й з позицій функціональної граматики (О.В. Гулига, Є.Й. Шендельс, О.В. Бондарко, С.О. Швачко, В.В. Акуленко, Л.Г. Акуленко, Н.Л. Кліменко, О.М. Медвідь, С.В. Баранова, С.О. Крилов та ін.). Фразео–семантичне поле невизначеної кількості в англійській мові охоплює всі фразеологічні одиниці (ФО) з індефінітно–кількісним значенням. ФО як знаки вторинної номінації є важливим засобом рефлексії когнітивного досвіду та ментальності народів, тому аналіз ФО у типологічному аспекті належить до найактуальніших проблем філологічних розвідок (Н.Д. Арутюнова, Л.С. Бархударов, С. Влахов, Р.П. Зорівчак, В.І. Карабан, Ю.М. Караулов, Л.К. Латишев, В.А. Маслова, Я.І. Рецкер, В.М. Телія, О.Д. Швейцер та ін.). У рамках лінгвістичних досліджень таксономія ФО здійснюється на структурно–семантичній, граматичній і функціонально–стилістичній основах [2, с.293].

Під індефінітною (невизначеною) кількістю (ІК, НК) розуміється кількість, що не підлягає числовому визначенню (підрахунку або вимірюванню) і вербалізується одиницями відповідної семантики. Ядерними елементами фразео–семантичного поля ІК вважаємо семи невизначеності та множинності. Множинність у даному контексті підпорядковує увесь діапазон І–К номінацій за формулою

$$I+n,$$

де n – не дорівнює нулю.

Оскільки фразео–семантичне поле ІК відноситься до полів дифузного типу, воно не має чітких кордонів. Його периферію утворюють одиниці, що лежать на перетині цього поля з іншими ФСП. Таким чином, фразеологічні одиниці з індефінітно–кількісною семантикою (ФО^{ікс}), як правило, виступають маніфестантами поняттєвих та мовних категоріальних інтеркорреляцій кількості з якістю, градуальністю, акційністю, оцінкою, інтенсивністю, темпоральністю, локативністю тощо.

За формально-семантичним критерієм ФО^{ік} поділяються на три групи. Перша група – аутроіндефінітні ФО^{ік}, тобто ФО з експліцитним вираженням семантики НК. Ці мовні одиниці формально мають у складі елемент зі семою НК, проте план змісту ФО не маркує цю семантику. У даному випадку спостерігаємо витіснення денотативно-сигніфікативного значення конотативним у ході еволюції ФО, напр. *shiver my timbers* – *чорт забери!* *to take up arms (the cudgels) for* – *виступити на захист, заступитися, стати на чийсь бік*; *at fortune's alms* – *як подаяння долі, з милості*; *to catch a packet* – *бути убитим (кулею або осколком снаряда)*; *caviare to the general* – *щось незрозуміле, а тому не оцінене так, як слід*; *duchess's omelette* – *дуже тонке блюдо для грубого смаку*; *coals to Newcastle* – *даремна, марна, безглузда справа*; *to enter the lists* – *кинути або прийняти виклик, вступити в боротьбу, змагання*; *one's upper storey* – *розум, мозок*.

Друга група ФО^{ік} – це група інтраіндефінітних утворень, у яких семантика НК наявна лише у імпліцитній формі без будь-яких відповідних експліцитних маркерів. Даний тип у структурно-семантичній класифікації акад. В.В. Виноградова отримав назву *фразеологічні зрощення*, які він охарактеризував як «тип словосполучень абсолютно неподільних, нерозкладних, значення яких зовсім незалежне від їх лексичного складу, від значень їх компонентів» [3, с.28]. Ці мовні утворення постають прикладом непрямого, опосередкованого омовлення кількісних уявлень і є виключно результатом асоціативного досвіду соціуму. Дані асоціації набувають кількісної вербалізації у відповідних українських еквівалентах, пор. *to get on the inside* – *знати всі подробиці, всі таємниці*; *to catch (abo cut) a crab* – *дуже глибоко занурити весло*; *egg dance* – *дуже складне завдання, щось дуже важке, міцний горішок*; *(as) artful as a cart-load of monkeys* – *дуже хитрий*; *oil and vinegar (abo water)* – *протилежні речі, непримиримі протилежності*; *cat wash* – *миття невеликою кількістю води*; *to chew the fat* – 1) *базікати, балакати, чесати* язика, *перемивати кісточки*, 2) *бурчати, скаржитися, канючити*, 3) *тягнути ту ж саму пісню*; *chiff-chaff column* – *розділ у газеті, який звичайно називають "Різне" або "Коротко про все"*; *ship-shape and Bristol fashion* – *у повному порядку, все гаразд*; *summer normal* – *інститут підвищення кваліфікації учителів*; *to strip (one) to the skin* – *роздіти догола, обчистити до нитки*.

Остання група ФО – інтра-аутроіндефінітні ФО^{ік}. У представників цього класу семантика НК представлена як у їх поверхневій, так і у глибинній структурах. Формально сема ІК представлена різномірними мовними конститuentами, напр. на морфемному рівні: *to go patter* – *стукати, дріботину ногами*; *ugly duckling* "гидке каченя"; *to go pit-a-pat* – *запремити*; на морфологічному рівні: *streets ahead* – *значно кращий*; *if the worst comes to the worst* – *у найгіршому випадку, разі, якщо трапиться, найгірше*; *to take the bad with the good* – *мужньо зносити злигодні життя, не лякатися труднощів*; *the cat would eat fish and would not wet her feet* – *кіт їв би рибку, та в воду не хоче*; *i хочеться i колеться*; лексичному: *maid of all work* – *служниця, що виконує всяку роботу, служниця за все*; *make a long story short* – *коротко кажучи, у двох словах*; *small fry (potatoes)* – *дрібнота, дрібні, незначні люди*; *to play first fiddle* – *то грами першу скрипку, займати керівне становище, очолювати*; *to fall below one's standard* – *не відповідати прийнятому стандарту, бути гіршим, поступатися*; синтаксичному: *to talk big* – *вихвалюватися, перебільшувати*; *to talk a-mile-a-minute* – *говорити сто слів за хвилину*; *once too often* – *більше, ніж треба*; *one by one* – *один за одним, по черзі*; *time after time* – *раз по раз, багато разів*; *(as) cold as charity* – *дуже холодний, без душевного тепла*; *to sleep as sound as a log (to sleep like a dog)* – *дуже міцно спати*.

Семантичний принцип класифікації ФО^{ік} ґрунтується на ступені реалізації семи НК. ФО можуть номінувати кількість безпосередньо (ФО має загальне кількісне значення) і опосередковано (один чи декілька конститuentів вербалізують І-К відношення). Відтак виділяємо:

1) ФО^{ік} когезіного типу, як такі, Н-К семантика яких реалізується не за рахунок квантитативних сем їх окремих конститuentів, а за рахунок усієї ФО, напр.

an arm an leg – багато; *chock-a-block* – заповнений/забитий, набитий до краю; *once in a blue moon* – коли-не-коли, вряди-годи; *at the soonest* – якнайшвидше, *long ago* – дуже давно, *lots and lots, a whole lot* – дуже багато, безліч. До цієї групи тяжують компаративні ФО типу (*as*) *good as wheat* – дуже добрий, підхожий; (*as*) *good as pie* – дуже гарний, симпатичний, а також нечисельна група ФО антитезного характеру, що репрезентують кількісну опозицію «багато – мало», напр. *a fly in the ointment* – ложка дьогтю в бочці меду; *the long and short of it* – коротко кажучи, у двох словах; *by a narrow majority* – незначною більшістю. Дані системні одиниці маніфестують кількісну індефінітність у найчистішому вигляді, що пояснюється відсутністю у складі ФО атракційних неквантитативних лексем.

2) ФО^{ікс} сепаративного типу, у яких сема НК реалізується лише у рамках окремих конститuentів фразеологічного утворення, напр. *take care of the pence and the pounds will take care of themselves, penny and penny laid up will be many* – бережи пенси, а фунти самі себе збережуть, із копійки рублі робляться; *let bygones be bygones* – забути минуле (події минулого); *air castles (castles in Spain)* – повітряні замки; *at short order* – похапцем, нашвидку. Цей клас мовних одиниць також, як і попередній, включає фразеологічні утворення з І–К протиставленням, напр. *make not tinkle of little* – не роби з мухи слона; *to make a long harvest about a little com* – (здіймати) багато галасу даремно; *few words, many deeds* – де мало слів, там багато діла; *long absent, soon forgotten* – як з очей, так і з думки (земь); *an inch in an hour is a foot in day's work* – хоч помалу, проте ближче до мети; *a good cow may have an ill calf* – не всі діти на батька схожі. Денотати–конституенти ФО з І–К наповненням порівнюються, ототожнюються та отримують вираження через інші квантитативні елементи, напр. *good advice comes from the aged* – добру пораду дає старч людина; *good advice is above price* – добрій поради немає ціни; *he that talks much lies much* – той, хто багато говорить, багато бреше; *he travels the fastest who travels alone* – найшвидше мандрує той, хто мандрує один; *he knows much who knows how to hold his tongue* – багато знає той, хто уміє держати язик за зубами (мало говорить); *little children, little sorrows; big children, big sorrows* – малі діти – малий клопіт, великі діти – великі й турботи. Таким чином, елементарні смисли у значенні компонентів ФО, впливають на загальну семантику фразеологічного утворення та досягають квантитативної прагматики виразу.

3) ФО^{ікс} оказіонального типу, в яких квантитативність сугестується денотату лише у поокремих випадках і є дуже тонко вмотивованою, напр. *the tail of the cat is out of the bag* – частина таємниці розкрита; *to scrape the bottom of the barrel* – вичерпувати останні можливості, вдаватися до крайніх заходів; *to make a clean breast of something* – признатися, сказати всю правду; *to talk a dog's hind leg off* – бути надмірно балакучим, наговорити сім мішків гречаної вовни; *the mark of mouth* – молодість, молоді, юнацькі роки; *to answer the question* – напружити всі сили за наказом жокея (про скакового коня). Фразеологічні утворення цього типу містять елементи, квантитативна семантика яких обмежується лише функціонуванням у рамках цих одиниць, а отже, цим конституентам не притаманна квантитативна узуальність фразоутворення.

Третій принцип класифікації ФОікс – морфолого–синтаксичний. Даний аспект таксономії передбачає ідентифікацію частиномовного статусу складових компонентів фразеологізмів. У рамках загального мовознавства проблема чіткої таксономії частин мови залишається і досі невирішеною, проте мовні одиниці, що входять до класів так званих «самостійних частин мов» вирізняються семантичною повнотою, самостійністю і незалежністю, на відміну від одиниць зі «службових класів слів», переважна більшість яких здатна семантизувати ІК лише у рамках відповідних граматичних або синтаксичних конструкцій.

І.В. Арнольд у своїх дослідженнях пропонує розділити сталі вирази на іменникові, дієслівні, прикметникові, прислівникові, прийменникові, сполучникові та вигукові [4, с.172]. Дана класифікація не враховує усіх класів мовних одиниць–експлікантив Н–К семантики, а тому скористаємося частиномовною системою,

запропонованою проф. Корунцем І.В., який відніс іменник, прикметник, дієслово, прислівник, займенник та числівник до класів самостійних частин мови, а артикль, сполучники, прийменники, модальні слова та вирази, частки, вигуки – до службових [5, с.196]. За морфолого–синтаксичним принципом ФО виділяються за належністю складового компонента з кількісною семантикою індефінітності до однієї з частин мов.

Група субстантивних у складі ФО^{ікс} представлена поодинокими Н–К лексемами, напр. *ABC – 1) елементи, основи, початки, 2) легкий, простий*; Н–К лексемами у складі словосполучень, напр. *to arouse a nest of hornets – нажити собі багато ворогів; to break stones – виконувати важку роботу*; Н–К лексемами у складі речень, напр. *breakers (abo rocks) ahead! – спереду небезпека! стережись! bullies are generally cowards – забіяки звичайно бувають боягузами*.

Регулярними сурядними синтаксичними моделями маніфестації кількісно семантики індефінітизму у рамках ФО–словосполучення є:

- 1) *N+N*, напр. *a lion's share – левова пайка, bull shooter – хвалько, балакун*;
- 2) *N of N*, напр. *a bundle of nerves – клубок нервів, самі нерви, breadth of view – широчінь поглядів, a bush of hair – густе волосся, волосся копицею*;
- 3) *Adj+N*, напр. *Belgian blocks – бруківка, бруцатка; beetle (abo beetling) brows – (звислі) густі брови*;
- 4) *V+N(+...)*, напр. *to break the bank – одержати великий куш, велику суму грошей; to cast the numbers – лічити, рахувати, перераховувати; to cast pearls before swine – кидати перла перед свинями, to reach bedrock – дійти до суті справи, до самого головного*;
- 5) *(V+) neg + N*, напр. *to have no bottom – бути невичерпним, невиснажним, to come no speed – не мати успіху*.

Група сурядних словосполук виступає значно менш чисельною за попередню групу, проте представлена наступними моделями:

- 1) *N and N*, напр. *tooth and nail – з усієї сили, наступливо; butter-and-egg man – людина, яку вважають багатієм і марнотратом; ways and means 1) шляхи і засоби, шляхи і можливості; stuff and nonsense – дурниці*;
- 2) *N, N, N*, напр. *– the butcher, the baker, and the candlestick maker – люди різних професій, bell, book and candle – по всій формі, безповоротно, остаточно, Tom, Dick and Harry – рядові, звичайні люди; кожна людина*.

У складі ФО дистантних мов функціонують ад'єктивні одиниці, що, модифікують субстантиви. За природою прикметники служать експлікаторами ознак, властивих денотату. І–К семантика окремих ад'єктивів реалізується на понятійному рівні через асоціації, що визивають ті чи інші ознаки сигніфіката, а також через реакції людини на денотат. У першому випадку сугестується сила, міра, інтенсивність прояву ознаки, у другому – семантика оцінки, що може бути інтерпретовано як «сильно», «надмірно», «недостатньо», «мало», «добре», «погано» тощо. Так, прикметники з семою НК модифікують іменники, напр. *abandoned wretch – страшений негідник; bumper crop – дуже високий урожай; bushy brows – густі брови; by a narrow majority – незначною більшістю; tight-money policy – режим економії; to come in full force – прийти в повному складі*. Компаративні моделі типу *as...as* наділяють сигніфікат невизначено–великим спектром властивостей, номінованих відповідним ад'єктивом, напр. *as touchy as gunpowder – дуже запальний; as strong as brandy – дуже міцний*. Кількісна градація ознак також вербалізується через антонімічні лексеми, ступені порівняння прикметників, стилістичні прийоми приєднального переліку та паралельних конструкцій, напр. *the bigger the mouth, the less comes out of it – скоріше в курки молока випросиш; the best is oftentimes the enemy of the good – часто краще доброму на шляху стоїть; good and hard – здорово, ґрунтовно; a good cat deserves a good rat – добра кішка заслуговує доброго щура*.

У смислових структурах дієслів, співвіднесених з лексичними засобами маніфестації кількості, виокремлюються поряд з семами дії семи кількісної ознаки дії, напр. *to join forces with one – об'єднатися, спільно діяти; to collect one's thoughts*

– *зібратися* з думками; *to stuff one's pockets* – *збагачувати(ся)*; *набивати* грішми кишені. І–К діапазон ознак дії може модифікуватися через конструкції порівняння, напр. *to sweat like a pig* – *дуже поміти*; *to bellow like a bull* – *реви, як бугай*. Крім того, дієслова у складі ФО^{ік} здатні проєціювати градаційну (*to come down (або descend) on the right side of the fence* – *приєднатися до переможців або переможця*; *to toil and moil* – *виконувати важку, стомливу роботу*), фреквентативну (*history repeats* – *itself історія повторюється*; *one's colour came and went* – *то червонів, то блід*) та дуративну (*time is drawing on* – *часу залишається дуже мало*) кількісну семантику.

Адверби з Н–К семантикою у складі ФО дистантних мов зазвичай 1) маніфестують кількісні характеристики прояву дії, напр. *to cut shorter by the head* – *обезголовити, відтяти голову*; *to dig deep* – *глибоко копати, докопуватися*; 2) виступають інтенсифікаторами та тоталізаторами квантитативних ознак, напр. *quite a character* – *дивак, яскраво виявлена індивідуальність*; *dead sure* – *цілком упевнений*; 3) вербалізують індефінітизм на векторі кількісного прояву локально-часових характеристик, напр. *hither and thither* – *туди й сюди, у різних напрямках, тут і там*; *now and again* – *неодноразово*; *by and by* – *незабаром*; *колись, згодом*.

Різноманітні прономінальні одиниці також представлені широким спектром у фреймах ФО^{ік}, напр. *by all means* – *усіма засобами*; *за всяку ціну, to sweep everything into one's net* – *забирати все, що трапляється*; *war is sweet to them that know it not* – *війна подобається тим, хто її ще не знає*.

Нумеральні одиниці у межах фразео–семантичного поля ІК англійської мови вирізняються поліаспектністю, що чітко простежується на матеріалі їх українських відповідників. У складі ФО числівники, як правило, повністю або частково десемантизуються. У разі втрати нумеративними одиницями семи точної кількості, вони переходять до поля НК, де позначають поняття «багато» і «мало», а у разі повної десемантизації – переходять до розряду якісно–оціночних одиниць [6, с. 57–59], напр. *twopenny rope* – *дешева нічліжка*; *the submerged tenth* – *найбідніша частина населення*; *have nine lives like a cat* – *бути живучим, як кішка*; *two by four* – *незначний, дріб'язковий*; *two upon ten* – *дивиться дуже пильно (щоб його не вкрали)*; *a thousand pardons* – *дуже вибачаюсь*.

До корпусу ФО^{ік} опосередковано відносяться одиниці, що традиційно входять до класів службових частин мови. Артиклі у синтаксичних конструкціях з субстантивними одиницями головним чином слугують або для позначення генералізованої збірності, напр. *good advice comes from the aged* – *добру пораду дає стара людина*, або на позначення родо–видового поняття, тобто такого, що можна віднести до усіх представників цього класу, напр. *a cat may look at a king* – *і прості люди мають свої права у присутності високопоставлених осіб*. Стратум препозитивних лексем представлений одиницями з семантикою «збільшення», напр. *to come captain Stiff over one* – *ставитися високомірно*; *above all* – *головним чином, передусім, насамперед*; *to die with envy* – *дуже заздрити*; «зменшення», напр. *to die away from one's memory* – *впасти з пам'яті, забутися*; *toad under a harrow* – *людина, яку завжди пригноблюють, утискують*; *to come down with an illness* – *захворіти (втратити здоров'я)*; «Н–К дуальності», напр. *till then* – *до того часу*; *time within mind of man* – *за пам'яті тих, хто живе*.

Про кількісне навантаження семантики вигуку–фразеологізму можна говорити у рамках системно–функціонального підходу. Ці одиниці марковані десемантизацією на рівні мови, а ІК семантика у них проявляється дотично: через літеральне або фонетичне подовження, тембр чи висоту голосу, інтонацію, ступінь прояву тієї чи іншої реакції індивідуума на явища навколишньої дійсності, пор. *heaven and earth!*, *my goodness!*, *oh, my aching!* – *оце так!*, *не може бути!*, *батечки!*, *боже мій!* (вигук здивування, обурення, жалю); *that's the talk!* – *оце здорово!*, *добре!*, *honest injun!* – *слово честі!*, *клянуся!*

Серед І–К часток англійської мови домінує положення у частотності вживання набула частка з семантикою «перебільшення» *too*, пор. *too rich for my blood* – *це вже*

для мене **занадто**; *too swift arrives as tardy as too slow* – хто **надто** поспішає – спізняється, як той, а корпус сполучників–експлікантив ІК включає цілий ряд різнотипних конекторів, пор. *times and times without end* – **багато разів**; *to wait till kingdom come* – **дуже нескоро**, (*as*) *good as pie* – **дуже гарний**, *either win the saddle or lose the horse* – **або досягти чогось, або загинути; або пан, або пропав**.

Необхідно зазначити, що англійські та українські ФО^{ік} проєціюють синонімічні потенції. Базою виникнення синонімії є варіативність явищ довколишнього світу та процес категоризації ментальних доробків людиною: вона намагається здійснити ототожнення, порівняння, ідентифікувати подібності та відмінності та вербалізувати результати своєї когніції у одиницях відповідної семантики. Наприклад, англійська ФО з І-К елементами *a cat in gloves (або mittens) catches no mice* у межах фразео-семантичного поля НК представлена низкою синонімів, де індефінітна множинність може 1) передбачатися, напр. *no cross, no crown* (cross – крест, тобто випробування, муки); експлікуватися 2) лексико–граматичними інваріантами відповідної семантики, напр. *apples don't grow on monkey-trees; he who would catch fish must not mind getting wet*, або 3) негачійними конструктами з семантикою пустої кількості, напр. *the sleeping fox catches no poultry; when the fox sleeps no grapes fall in his mouth; no pains, no gains; nothing to be got without pains*. Українські еквіваленти даної ФО також вербалізують І-К семантику через 1) одиниці відповідної семантики, напр. *печені голуби не летять до губи*, 2) негачійні утворення, напр. *без труда нічого не дається; без труда – нема плода*, та 3) фреквентативну паралельну конструкцію, напр. *любиш їздить – люби й саночки возить*.

Одиницям фразео–семантичного простору невизначеної квантитативності в англійській мові властива варіативність лексико–граматичного оформлення ФО (див табл. 1), що пояснюється територіальною широтою вживання. Цей феномен властивий тим ФО, у межах одного фрейму яких можна зустріти одиниці близькі за значенням, або доповнюючі загальне категорійне значення.

Таблиця 1 - Лексико–граматична девіація конституентів ФО

Лексико–граматичне наповнення	Лексико–граматична модель
<i>to have (або hold) the cards (in one's hand або hands)</i>	$V/V+N_s(+Prep+N/N_s)$
<i>to have (або hold) all the cards (або trumps) (in one's hand або hands)</i>	$V/V+Pron+N_s/N_s(+PR+N/N_s)$
<i>to have (або hold) the trump card</i>	$V/V+N+N$
<i>to hold trumps</i>	$V+N$

Перекладацький принцип класифікації ФО^{ік} передбачає аналіз рівня категоріальної конгруентності у мові оригіналу (МО) і мові перекладу (МП). Фразеологічний склад тієї чи іншої мови може бути етнодетермінованим, адже мова фіксує не тільки загальнолюдські гносеологічні доробки, а й суто національні та етнічні. Поняттєві категорії як результат категоризації навколишньої дійсності можуть отримувати відмінні рівень та форму реалізації на рівні мови. В результаті аналізу ФО^{ік} у МО та МП за рівнем збігу квантитативної семантики стали утворення були розділені на наступні групи:

1) категорія ІК маніфестована у обох мовах тотожними вербалізаторами, напр. *air castles* – **повітряні замки**; *too rich for my blood* – **це вже для мене занадто**; *the best is oftentimes the enemy of the good* – **часто краще доброму на шляху стоїть**; *to join forces with one* – **об'єднатися, спільно діяти**; *to dwindle into nothing* – **сходити нанівець**;

2) категорія ІК проєціюється на різних синсемантичних векторах, напр. *to get a big hand* – **бути зустрінутим тривалими оплесками** (розмір, якість → темпоральність); *to get a load of it!* – **слухайте це уважно!** (кількість → якість); *to get (one) by the short hairs* – **тримати у підлеглих** (розмір, якість → ієрархічність, локативність); *to get a good hand* – **мати шанси на успіх** (якість → кількість); *there is*

no rule without an exception – з кожного правила є виняток (пуста кількість → партитивна множинність);

3) категорія ІК репрезентована відмінними квантитативними елементами на спільному синсемантичному векторі, напр. *time within mind of man* – *за пам'яті тих, хто живе* (вектор темпоральності); *a man in a million* – *таких людей дуже мало* (вектор оцінки кількості); *toad under a harrow* – *людина, яку завжди пригноблюють, утискують* (вектор локативності); *to sweat like a pig* – *дуже потіти* (вектор оцінки якості);

4) семантика ІК глибоко вмотивована і не експлікується квантитативами в одній з мов, напр. *to bring home the bacon* – *досягти (великих) успіхів*; *to break the camel's back* – *переповнити чашу терпіння*; *like a house on fire* – *швидко і легко, як по маслу*; *to break the market* – *викликати падіння цін на біржі шляхом продажу великої кількості акцій*; *to talk a dog's hind leg off* – *бути надмірно балакучим, наговорити сім мішків гречаної вовни*.

Системний підхід до дослідження І-К семантики в англійських та українських ФО детермінує існування політематичного мікрополя невизначеної кількості у рамках макрополя кількості. Різномірні одиниці цього мікрополя марковані загальною семою кількісного індефінітизму та представлені на різних мовних рівнях. Виявлені на матеріалі лексикографічних джерел та на досвіді вчених з релевантної тематики семантичні тенденції ФО^{ік} представляють перспективу подальших розвідок з огляду порівняння їх представлення у словнику та художньому дискурсі.

ФРАЗЕО–СЕМАНТИЧЕСКОЕ ПОЛЕ ИНДЕФИНИТНОЙ КВАНТИТАТИВНОСТИ (ТИПОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ)

О.И. Егорова

В статье рассматривается фразеологическое поле неопределенного количества, идентифицируются принципы семантической классификации фразеологических образований в дистантных языках. Фокусируется внимание на типологических параллелях фразеологических единиц, лексико-грамматической девиации их оформления.

Ключевые слова: неопределенное количество, семантика, сема, фразеологическая единица, значение.

TYPOLOGICAL ASPECTS OF THE PHRASEO–SEMANTIC FIELD OF INDEFINITE QUANTITY

O.I. Yegorova

The article in question deals with the phraseo-semantic field of indefinite quantity; the principles of the phraseological formations semantic classification on the material of distant languages are being identified. The attention is being focused on the typological parallels of phraseological units, lexico-grammatic deviation of their presentation.

Key words: indefinite quantity, semantics, seme, phraseological unit, meaning.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Красавский Н. Л. Русская и немецкая концептосферы эмоций (опыт лингвокультурологического анализа словарных статей) / Н. Л. Красавский // Методологические проблемы когнитивной лингвистики: научное издание: под ред. И. А. Стернина. – Воронеж: Воронежский государственный университет, 2001. – С.113–118.
2. Кочерган М. П. Загальне мовознавство: підручник. Видання 2-ге, виправлене і доповнене: – К.: Видавничий центр «Академія», 2006. – 464 с.
3. Виноградов В. В. Русский язык (Грамматическое учение о слове) / Под. ред. Г. А. Золотовой. – 4-е изд. – М.: Русский язык, 2001. – 720 с.
4. Арнольд И.В. Лексикология современного английского языка: учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. – 3-е изд., перераб. и доп./ И.В. Арнольд. – М.: Высш. шк., 1986. — 295 с.
5. Корунець І. В. Порівняльна типологія англійської та української мов. Навчальний посібник / І.В. Корунець. – Вінниця: Нова Книга, 2003. – 464 с.
6. Швачко С.О. Квантитативні одиниці англійської мови: перекладацькі аспекти: посібник / С.О. Швачко. – Вінниця: Нова книга, 2008. – 128 с.

Надійшла до редакції 8 листопада 2010 р.